

УДК 930.85

ДЕМЕХА ІННА,*аспірант Інституту туризму Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ДЕРЖАВНИХ МУЗЕЇВ НА ПРИКАРПАТТІ

У статті розглянута специфіка діяльності мережі державних музеїв Прикарпаття. Виявлені особливості роботи перших державних музеїв регіону. Досліджений історичний шлях провідних державних музейних установ Івано-Франківщини (обласних, районних, міських та сільських). Проаналізовані форми й методи музейної роботи.

Ключові слова: музеї; музейна справа; музеєзнавство; державні музеї; Прикарпаття; Івано-Франківська область.

Постановка проблеми. Музейна справа є одним з основних чинників національно-культурного відродження окремого краю, регіону. Тут зосереджуються кращі культурні та наукові кадри селища, міста, району чи області, активно здійснюється краєзнавча робота, формуються колекції унікальних предметів матеріальної та духовної культури, які і зараз, і через десятиліття будуть вражати сучасників [12, с. 5].

Значного поширення останнім часом набуло поєднання музейної справи з науковою та освітньою діяльністю. І це не дивно, оскільки саме в музеях молоді громадяни України отримують інформацію про славетне минуле своєї Батьківщини, про її природу, звичаї й традиції народу, видатних історичних діячів [5, с. 37].

Населення Івано-Франківської області має значний досвід самоорганізації у створенні музеїв - так званих громадських, а також приватних. Та цього для повноцінного функціонування сучасних музейних установ є замало, потрібна ще й державна підтримка, яка ґрунтується на продуманій політиці, централізованому фінансуванні, системі підготовки музейних кадрів. Саме це й визначило актуальність наукової розвідки, що присвячена історичним аспектам функціонування державних музеїв Прикарпатського регіону.

Історичне музеєзнавство має тісні зв'язки з іншими науковими дисциплінами, насамперед із краєзнавством, історією України, етнографією, культурологією та мистецтвознавством. Загалом слід відмітити, що музейна справа формує синтетичні, сукупні знання про рідний край та рідну країну у відвідувачів музейних установ, а тому очевидно, що її мають вивчати в цілісному комплексі інших наукових дисциплін.

Аналіз останніх публікацій. Серед вітчизняних авторів, які спеціально досліджували проблематику діяльності музеїв Прикарпаття, слід назвати В. Доскалюка [4], М. Левицького [8], В. Морозюка [9], Ю. Угорчака [13], М. Косила, Р. Шутку [7], М. Якібчука [16]. Загальні аспекти історичного розвитку музейних установ нашої держави знайшли своє відображення в монографіях і збірниках О. Затуловської [11], Л. Федорової [14], І. Шидловського [15], В. Якубовського [17], причому всі ці праці вий-

шли упродовж останніх років. У 2012 році вийшла друком колективна монографія науковців-музеєзнавців Прикарпатського регіону, зокрема Івано-Франківського державного історико-меморіального музею Олекси Довбуша "Історія Івано-Франківська в ХХ - початку ХХІ ст." [5]

Віддаючи належне вже проведеним науковим розвідкам про музейну справу Прикарпаття, слід водночас наголосити на потребі інтенсивного й комплексного дослідження ролі саме державних музеїв у формуванні культурно-просвітницького середовища регіону в історичному контексті.

Мета статті - спроба комплексного висвітлення історичного шляху державних музеїв Прикарпаття в межах Івано-Франківської області.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до законодавства України, зокрема Закону "Про музеї та музейну справу", музей розуміється як науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання, популяризації музейних предметів та музейних колекцій із науковою, освітньою метою, залучення громадян до надбань національної й світової культурної спадщини. Основними напрямками діяльності музеїв є науково-дослідна, культурно-освітня діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, виставкова, пам'яткоохоронна робота та інша діяльність, визначена законодавством України [1].

Музеї можуть засновуватися на будь-яких формах власності. До державної частини Музейного фонду України належать музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що є державною власністю, зберігаються в державних музеях. Загалом державні музеї формують основу музейних установ України, вони підпорядковані Уряду та реалізують свою діяльність, виходячи з національної культурної політики держави. Також вони мають пряме бюджетне фінансування [17, с. 25].

Історія формування мережі державних музеїв на території Прикарпаття (сучасна Івано-Франківська область) нараховує багато десятиліть. Одним із перших таких закладів був Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Йоасафата Кобринського, який засновано в 1926 році на кошти української громадськості регіону. Окремі

археологічні експонати датовані ще IV тисячоліттям до н. е. Широко представлені предмети матеріальної та духовної культури історико-етнографічних груп населення Прикарпаття - гуцулів, бойків, ополян, покутян. У 1945 р. музейна установа набула статусу державної в рамках комітету в справах мистецтв при РНК УРСР й отримала назву Державний музей народного мистецтва Гуцульщини. Наразі музейна експозиція обіймає 18 залів загальною площею близько 1 тис. м², причому експонати згруповані відповідно до видів мистецтва за історико-хронологічним та монографічним принципами. Коломийський музей народного мистецтва бере активну участь у важливій справі дослідження історії прикарпатських дзвонів. У музейній установі є колекція гуцульських кашель із іконографічними зображеннями [6, с. 57].

Необхідно наголосити на тому, що в період утвердження радянської влади на Прикарпатті (1950-1960-ті роки) так само активно відбувався й розвиток музейництва. Державно-партійні структури, розуміючи важливість культурного життя західного регіону України, усіляким чином сприяли музейному будівництву. Звичайно, що більшість новостворених організацій мали заідеологізований характер, а історія Прикарпаття в цих музеях була значною мірою спотворена. Проте динаміка формування музеїв справді була високою - причому як в Івано-Франківську, так і в районних центрах та окремих селищах.

Позитивним аспектом розвитку державної музейної справи Прикарпаття в радянський період стала продумана кадрова робота, адже в СРСР практикувалося переміщення кадрів між різними регіонами величезної держави; ураховуючи значущість новоприєднаної Західної України, туди, як правило, направлялися кращі культурні, наукові та освітні співробітники з усієї УРСР, а подекуди й з інших республік [12, с. 55].

Значна частина державних музеїв Івано-Франківщини була заснована впродовж 1980-х років - такими були Музей мистецтв Прикарпаття (1980 р.), Літературний музей Прикарпаття (1986 р.), Музей старовинного Покуття "Просвіта" (1987 р.).

На межі 80-90-х років XX століття в історії музейної справи на Прикарпатті відбулися кардинальні зміни. Заідеологізована система радянських музеїв перестала відповідати потребам соціуму й запитам сучасності. Більше того, низка місцевих музейних закладів (боротьби з релігією, імені комуністичних діячів, які, зокрема, були причетними до масових репресій на Заході України тощо) була корінним чином чужою для прикарпатців, їх десятиліттями насаджувала тут радянська влада (причому подекуди атеїстичні музеї розміщувалися в приміщенні колишніх церков і костелів). Звичайно, що, починаючи з кінця 1980-х років, ці псевдомuzeї були ліквідовані, а релігійні установи відремонтовані й повернуті місцевим громадам.

Провідні державні музеї Прикарпаття переважно розташовані в обласному центрі - Івано-Франківську. Перш за все, слід назвати Івано-Франківський краєзнавчий музей, який був заснований і розпочав свою діяльність у травні 1940 р., після входження області до складу Радянської України. На першому етапі роботи обласний краєзнавчий музей складався із чотирьох структурних підрозділів, а саме - історичного, природничого, відділу народної творчості та книгозбірні.

У період перед початком радянсько-німецької

війни 1941 р. фонди згаданої музейної установи нараховували 15,5 тис. одиниць зберігання. Після цього значний обсяг музейних колекцій був евакуйований радянською владою на схід і не повернувся назад. У 1944 році музей відновив свою роботу, а в 1959 р. тут був проведений капітальний ремонт, оскільки заклад знаходився в старовинній міській ратуші [10, с. 37-38].

На сьогодні фонди Івано-Франківського краєзнавчого музею нараховують понад 120 тис. одиниць зберігання з проблематики історії, археології, народного мистецтва та природи. Відповідним чином поіменовані й сучасні відділи музею. Колекція закладу є справді унікальною: наявні археологічні пам'ятки періоду Київської Русі та Галицько-Волинського князівства, стародавня зброя, стародруки, ікони XVII-XIX століть, а також предмети народної матеріальної та духовної культури. Важливим є те, що Івано-Франківський краєзнавчий музей протягом практично всього періоду свого існування був центром історико-краєзнавчої та етнографічної роботи в області.

Як структурні підрозділи обласного краєзнавчого музею в Прикарпатті працює низка установ, створених як у радянський період, так і в часи незалежності України. Серед них - історико-краєзнавчий музей "Гуцульщина" (у Верховині), О. Довбуша (Печеніжин), літературно-меморіальний музей Івана Франка. Останній музейний заклад було засновано ще в 1953 році.

У 1980 р. у структурі Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені В. Стефаніка було створено Музей освіти Прикарпаття. Частково експонати музею присвячувалися історії інституту (наразі університету), а частково - історії розвитку освіти та просвітницького руху в усьому Прикарпатті. На відносно невеликій експозиційній площі (200 м²) були виставлені фонди стосовно освіти на Прикарпатті, починаючи з періоду Київської Русі й до теперішніх часів [2, с. 78].

Через три роки після відкриття вказаному музею було присвоєне звання народного. Упродовж свого існування Музей освіти Прикарпаття відіграв не лише просвітницьку й популяризаторську функцію, він надавав багатовекторну методичну допомогу районним музеям, зокрема розташованим у містечкових та сільських школах. Значна частина з названих музеїв працює на громадських засадах, а тому надзвичайно залежить від зовнішньої допомоги. У Музеї освіти Прикарпаття активно здійснюється наукова та науково-дослідницька робота, тут проходять численні конференції, семінари. Водночас приміщення музею, яке наразі складається з трьох виставкових приміщень (експозицій) - "Освіта на Прикарпатті з часів Київської Русі до 1939 р.", "Школа та освіта на Прикарпатті в період 1939-2007 рр." та "Історія становлення Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка", - активно використовується як навчальне, тут відбуваються заняття зі студентами Прикарпатського університету та всієї України з проблематики історії, етнографії й краєзнавства, а також спеціальних історичних дисциплін [2, с. 80].

Цікавим є історичний розвиток Музею "Герої Дніпра", заснованого в 1966 році. Його фонди присвячені історії 38-ї радянської армії, яка в 1944 році звільнювала Прикарпаття від нацистських окупантів. Багато мешканців регіону виявилось мобілізованими до цього з'єднання. У 1984 році музею було присвоєне заслужене звання народного.

За багатолітній період існування музею в ньому активно здійснювалася робота зі збирання знахідок часів Другої світової війни, а саме: зброї, нагород, особистих речей, документів, світлин, листів із фронту, предметів спорядження й побуту (зараз фонд складається більш ніж із 4 тис. одиниць зберігання на площі 640 м²), а також заходи в рамках історичного та військово-патріотичного виховання молоді. Для цього розгорнута окрема експозиція, яка стосується сучасних Збройних сил України. Як і в інших музеях України, присвячених Другій світовій війні, вагоме місце в експозиції посідає діорама, яка називається "Подвиг на Дніпрі" (площа полотна - 68 м²).

Звичайно, діяльність музею весь час була пов'язана з польовими експедиціями, археологічними розкопками на місцях бойових дій минулої війни, пошуком інформації про долі мешканців Прикарпатського краю, які брали участь і загинули в боях із нацизмом.

Колекція Івано-Франківського історико-меморіального музею Олекси Довбуша є унікальною, оскільки збиралася понад 40 років однією людиною - доктором історичних наук, професором В. Грабовецьким, що є найбільшим дослідником опришківського руху. До експонатів музею належать рукописи, документи, наукові праці, пам'ятні речі діячів означеного повстанського антифеодального руху, а найціннішою реліквією є сокирка Олекси Довбуша, яка понад два століття зберігалася нащадками свідків загибелі цього історичного діяча.

Перлиною збірки Івано-Франківського обласного художнього музею (засн. у 1980 р., зараз експозиція становить 15 тис. експонатів) є колекція стародруків, насамперед релігійного змісту. Упродовж 1983-1987 років співробітниками музею були здійснені експедиції в регіони області з метою відвідування закритих релігійних споруд та пошуку старовинних книг. У період релігійного відродження на Прикарпатті частина старожитностей була повернута громадам населених пунктів. У подальшому колекція музею поповнювалася за рахунок закупівель або подарунків і зараз вона становить 93 стародруки [4, с. 25].

Ці твори написані старослов'янською мовою, і всі вони мають релігійну тематику. Серед найбільш давніх із них - видані Львівською братською друкарнею "Октоїх" (а саме: перевидання 1639 і 1644 років), "Євангеліє" (1636 р.), "Требник" (1668 р.), "Анфологон" (1694 р.). Такі книги, звичайно потребують реставрації та захисту від біошкоджень. У фондах музею, де знаходиться основна частина колекції, встановлене пічне опалення, через що забезпечити сталий температурно-вологісний режим досить складно, а коштів на реставрацію виділяється обмежена кількість.

Серед державних музеїв Івано-Франківська, які мають історичну спрямованість і були засновані вже після відновлення Україною незалежності, слід назвати Музей визвольних змагань Прикарпатського краю (спеціалізація - історія воєн за державну незалежність, насамперед у ХХ столітті, зокрема націоналістичного руху), а також досить самобутній Музей електрифікації Прикарпаття (засн. у 2010 році), який відображає історію Станіславівської електростанції (розпочала свою роботу в 1930 р.), а нині - ВАТ "Прикарпаттяобленерго".

Філіал обласного музею визвольних змагань, розташований у Калуському районі (с. Старий Угринів), носить ім'я Степана Бандери, оскільки цей

історичний діяч народився саме в цьому населеному пункті. Це є найбільший в Україні музей, присвячений С. Бандері, його експозиція знайомить зацікавлених осіб з історією бандерівського націоналістичного підпілля в Західній Україні [9, с. 71].

У регіонах Прикарпаття державні музеї мають не лише історичну, але й етнографічну та природознавчу спеціалізацію. Серед тих музеїв, які працюють вже багато десятиліть, слід назвати: у Богородчанському районі - Солотвинський краєзнавчий музей (1958 року заснування), у Верховинському - Літературно-меморіальний музей Івана Франка (1953 р.), Музей села Криворівня (1965 р.), у Галицькому - Краєзнавчий музей с. Дем'янів (1984 р.), у Городенківському - Історико-краєзнавчий музей с. Чернелиця (1956 р.), Літературно-меморіальний музей Леся Мартовича (1971 р.), у Коломийському - Літературний музей ім. Мирослава Ірчана (1962р.), у Косівському - Музей народного мистецтва Гуцульщини (1961 р.), у Рожнятівському - Історико-краєзнавчий музей культури та побуту Бойківщини в с. Цінева (1976 р.), у Снятинському - Снятинський літературно-меморіальний музей Марка Черемшини (1949 р.), Художньо-меморіальний музей Василя Касіяна (1982 р.). Ціла низка музеїв у гірських районах Прикарпаття присвячена побуту гуцулів і бойків, їхній неповторній духовній культурі, традиціям та звичаям. Функціонує навіть хата-музей кінофільму "Тіні забутих предків" (Верховинський р-н).

Серед природознавчих закладів відзначимо великий музей "Природа землі Галицької" (Галицький р-н). Як відомо, на території Прикарпаття функціонує Національний заповідник "Давній Галич", пов'язаний зі славетним минулим Галицько-Волинського князівства та сучасністю регіону. Цей заповідник (засновано в 1994 р.) охоплює ряд пам'яток загальнодержавного й світового значення, до нього, зокрема, включені Музей історії давнього Галича, Музей народної архітектури і побуту Прикарпаття, а також регіональний природничо-ландшафтний парк [9, 10, 16].

Природничі фонди "Давнього Галича" упродовж багатьох років знаходилися в стадії формування, а у 2004 році в музеї "Історія Давнього Галича" відкрилася експозиція "Природа Землі Галицької". Через два роки вона перетворилася на окремий музей, що зайняв головну садибу Галицького національного природного парку.

На сьогодні в музеї є палеонтологічна й мінералогічна колекції, діорами, світлини та гербарії рослин, опудала тварин, ентомологічна галерея. Окремі експонати були зібрані ще в період Австрійської імперії, тобто їм уже більш ніж 150 років.

Ряд музеїв став справді візитною карткою Прикарпаття. Саме таким є музей "Писанка" у Коломиї, завдяки якому про це містечко стало відомо всьому світові, адже тут знаходиться найбільший музей, присвячений творам писанкового розпису. Виконаний він в архітектурній формі величезної писанки. Музейна установа була відкрита у вересні 2000 року під час Міжнародного гуцульського фестивалю. Його колекцію формують понад 12 тисяч писанок із більшості областей України, а також інших держав.

Багато музеїв розташовані в такому відомому туристичному центрі Прикарпаття, як Яремче. Це й традиційні для краю етнографічні та історико-краєзнавчі музеї, а також музейні установи, присвячені зеленому туризму. Серед них - Екотуристичний візит-центр, який відкрито у 2009 році в рамках проекту

"Створення транскордонної мережі розвитку та просування туризму між Івано-Франківською областю України і повітом Марамуреш Румунії" та за фінансової підтримки Євросоюзу. На цей час указаний музей представляє своїм гостям як з України, так і з інших держав сучасні природоохоронні концепції, інформацію про природу Прикарпаття та багатство духовного світу його мешканців.

Низка музеїв районного рівня брали свої витoki спочатку з пам'ятних кутків, а потім кімнат. Так, зокрема, відбулося із сучасним Музеєм Наталії Кобринської (містечко Болехів), який був сформований у післявоєнні роки як меморіальний куток письменниці, а згодом тут в 1950-1964 рр. функціонувала відповідна кімната пам'яті. Аналогічним чином поступово формувалася Музей історії міста Болехова ім. Романа Скворія (заснований у 1967 р.): спочатку існувала міська бібліотека, потім при ній розпочала роботу краєзнавча кімната, а згодом оформився музей, який у 1970 році отримав звання народного. І за радянських часів, і в період Незалежності краєзнавчий музей Болехова був відомий у всій Україні завдяки наполегливій науково-пошуковій та дослідницькій роботі.

Окремо слід наголосити на важливості взаємодії державних музеїв Івано-Франківської області із музейними установами інших форм власності, зокрема із громадськими. Загалом на території Прикарпаття функціонує близько двох сотень громадських музеїв, а їх чисельність по Україні, за різними оцінками, становить від 4000 до 6000 [17, с. 128]. Державні музеї зазвичай мають ширші можливості із формування власних фондів та колекцій, їх керівництво здійснюється централізовано, а фінансові можливості, як правило, є незрівняно більшими, порівняно з коштами певної громади, особливо в сільській місцевості. Проте, які свідчить досвід Івано-Франківщини, громадські музейні заклади впливають на культурне та освітнє становище населення на низовому рівні, у невеликих селах, селищах і містечках окремого регіону, де немає великих державних музеїв. Громадський музей може розміщуватися в окремій хаті, кімнаті й навіть частині кімнати, але все одно він відіграє свою просвітницьку місію й на такому рівні.

Взаємодія державних і громадських музейних установ, як правило, здійснюється на обопільну користь - державні музеї є джерелом кадрів, методичної та подекуди фінансової допомоги для організації недержавної форми власності, а громадські музеї сприяють централізованим закладам у наповненні їхніх колекцій, у проведенні етнографічних, краєзнавчих, природознавчих та інших польових експедицій і досліджень. Також звичайною справою є те, що працівники одних музеїв часто переходять працювати до інших, привносячи свій безцінний досвід і свої навички [13, с.16].

Висновки

1. Особливістю культурного й науково-освітнього життя Прикарпаття впродовж другої половини ХХ - на початку ХХІ століть була наявність тут широкої мережі музейних закладів різного профілю та спеціалізації. Центральні обласні музейні установи розташовані в Івано-Франківську, а філії розосереджені по регіонах. Це заклади краєзнавчої, історичної, етнографічної, природничої, культурно-мистецької, літературної спрямованості.

2. Державні музеї Прикарпаття активно форму-

ють свої фонди, здійснюють польові експедиції, займаються пам'яткоохоронною, виставковою, науковою та освітньою роботою. На базі музеїв традиційно проводилися й проводяться конференції, семінари, виставки та інші форми наукової роботи, подекуди й міжнародного характеру.

3. Формування фондів музейних установ Прикарпаття залежало не лише від держави. Великий внесок у цю справу здійснили представники обласної інтелігенції - ентузіасти-краєзнавці, зокрема О. Воропай, В. Грабовецький (Івано-Франківськ), Р. Скворій (Болехів), Р. Кумлик (Верховина), С. Колодійчук (Галицький район), В. Мороз, М. Струк (Городенківщина), В. Кобринський (Коломийський район), Є. Сагайдачний, І. Фартушний (Косівщина), А. Мисюк (Надвірнянщина), В. Харченко (Рожнятівщина). Це науковці, дослідники, викладачі, директори шкіл, діячі культури, а окремі особи - навіть учасники визвольних змагань за незалежність України.

4. Перспективами подальших досліджень можуть стати такі питання функціонування системи державних музеїв у Прикарпатському регіоні:

- можливості поліпшення системи фінансового й інформаційно-технічного забезпечення музейних установ області;

- перспективи використання іноземного досвіду діяльності краєзнавчих та культурно-мистецьких музеїв;

- роль музейних закладів у ході інтеграції України в інформаційний, науковий та культурно-ціннісний простір Євросоюзу.

Розкриття цих та багатьох інших питань допоможе краще зрозуміти, як саме слід організувати діяльність музейної справи в Україні на регіональному рівні - від області до найменших сільських населених пунктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України "Про музеї та музейну справу". - К. : Парламентське вид-во, 2010. - 32 с.
2. Музеї, колекції, люди: традиції і перспективи розвитку музейної справи. Вітчизняний і зарубіжний досвід : міжнародна наук.-практ. конф. / [підгот. М. Аронець ; автор концепції і теми конф. В. Мельник]. - Івано-Франківськ : Гостинець, 2005. - 100 с.
3. Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. - Т. 1: Фонди періоду до 1939 року. - К., 2008. - 464 с.
4. Доскалюк В. Стародруки у збірці Івано-Франківського обласного художнього музею / В. Доскалюк // Музеї, колекції. Люди: традиції і перспективи розвитку музейної справи. Вітчизняний і зарубіжний досвід : міжнародна наук.-практ. конф. / [підгот. М. Аронець ; автор концепції і теми конф. В. Мельник]. - Івано-Франківськ, 2005. - С. 25-29.
5. Історія Івано-Франківська в ХХ - початку ХХІ ст. До 350-річчя міста Івана Франка : [колект. моногр.] / [упоряд. Ю. Крайчук]. - Івано-Франківськ, 2012. - 333 с.
6. Кіндратюк Б. Музейні колекції - джерела вивчення історії дзвонів / Б. Кіндратюк // Музеї, колекції. Люди: традиції і перспективи розвитку музейної справи. Вітчизняний і зарубіжний досвід : міжнародна наук.-практ. конф. / [підгот. М. Аронець ; автор концепції і теми конф. В. Мельник]. - Івано-Франківськ, 2005. - С. 57-60.
7. Косило М. Ю. Мандруємо шкільними музеями. Івано-Франківська область / М. Ю. Косило, Р. М. Шутка ; Управління освіти і науки облдержадміністрації, Івано-Франківський обласний держ. центр туризму і краєзнавства учнівської молоді. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. - 48 с.
8. Літературний музей Прикарпаття - 20 років / [упоряд. М. Левицький]. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2006. - 7 с.
9. Морозюк В. К. Пом'яник - 10 : імена на землі Прикарпатській / В. К. Морозюк. - Івано-Франківськ : Гостинець, 2010. - 118 с.

10. Морозюк В. К. Постаті, імена на Прикарпатті / Володимир Морозюк ; Літ. музей Прикарпаття, Музей історії Прикарпат. ун-ту ім. В. Стефаніка та освіти на Прикарпатті. - Івано-Франківськ : Тіповіт, 2011. - 90 с.

11. Роль та місце музеїв у підвищенні туристичної привабливості регіонів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Чернівці, 15 груд. 2011 р.) / [О. П. Затуловська та ін.]. - Чернівці : Букрек, 2011. - 403 с.

12. Словник-довідник термінології музейництва / [Р. Микulichак, П. Слободян, Є. Діденко, Т. Рак]. - Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. - 126 с.

13. Угорчак Ю. Музей освіти Прикарпаття : путівник / Юрій Угорчак, Богдан Гаврилів ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаніка. - Івано-Франківськ : Горлицвіт, 2007. - 36 с.

14. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870 - 1910-і рр. / Л. Д. Федорова. - К. : Ін-т історії України НАН України, 2013. - 373 с.

15. Шидловський І. В. Історія музейної справи та зоологічних музеїв університетів України / І. В. Шидловський. - Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. - 111 с.

16. Якібчук М. Історія розвитку Івано-Франківського художнього музею / М. Якібчук // "Музеї, колекції. Люди: традиції і перспективи розвитку музейної справи. Вітчизняний і зарубіжний досвід : міжнародна наук.-практ. конф. / [підгот. М. Аронець ; автор концепції і теми конф. В. Мельник]. - Івано-Франківськ, 2005. - С. 84-85.

17. Якубовський В. І. Музеезнавство / В. І. Якубовський. - Кам'янець-Подільський : Мошак М. І., 2012. - 351 с.

Демеха Інна

аспірант Інститута туризму Прикарпатського національного університета ім. Василя Стефаніка

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СЕТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ МУЗЕЕВ НА ПРИКАРПАТЬЕ

В статье рассмотрена специфика деятельности государственного музея. Выявлены особенности работы первых государственных музеев Прикарпатья. Исследован исторический путь ведущих государственных музейных учреждений Ивано-Франковщины (областных, районных, городских и сельских). Проанализированы формы и методы музейной работы.

Ключевые слова: музеи; музейное дело; музееведение; государственные музеи; Прикарпатье; Ивано-Франковская область.

Demekha Inna

Post-graduate student of the Institute of Tourism, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

HISTORICAL ASPECTS OF STATE MUSEUM NETWORK IN THE CARPATHIANS

The paper deals with the specifics of a of state museum network of Carpathians. Ivano-Frankivsk museum institutions subordinated to the state were chosen to be a test subject. Accordingly, the subject of research of the present paper is historical aspects of public museums' operation of definite region.

Topicality of the study was defined by the fact that it is the western region of our country where the museums are extremely widespread. This region has traditionally been and remains "Ukrainian Piedmont", and the local population has a high level of national cultural consciousness and, therefore, interest in creating and development of regional museums. In Western Ukraine, Ivano-Frankivsk region is a very specific territory with unique local ethnographic flavor, glorious history and culture; it is located in the scenic foothills and mountainous regions of the Carpathians.

The features of operation of the first public museums in the region under consideration are defined. The historical path of the leading public museum institutions of Ivano-Frankivsk region (regional, urban and rural) is studied. Forms and methods of museum work are analyzed.

To study in details the issues outlined within the paper, the archival sources were analyzed, including, in particular, funds of the State Archive of Ivano-Frankivsk region, where there are the documents of museum institutions.

Resulted from carried out research, the instructive conclusions were made about the characteristics of the formation of public museum networks in the Carpathian region during the second half of XX - beginning of XXI century. In particular, it was noted that till present the Carpathian State Museums play an active role in protection of cultural heritage, exhibition, research and education work.

Keywords: museums; museum business; museology; public museums; Carpathian; Ivano-Frankivsk region.

REFERENCES

1. On museums and museum business (2010), *Law of Ukraine*, Parlamentske Vydannya, Kyiv, 32 p. (ukr).
2. Aronets M., Melnyk V. (2005), *Museums, collections, people: traditions and prospects of museum business development. Domestic and foreign practices*, International scientific and practical conference, Ivano-Frankivsk, 100 p. (ukr).
3. *State Archive of Ivano-Frankivsk region* (2008), Guide, Vol. #1, Funds dated up to 1939, Kyiv, 464 p. (ukr).
4. Doskaliuk V. (2005), Printed anciently in the collection of Ivano-Frankivsk regional art museum, in *Museums, collections, people: traditions and prospects of museum business development. Domestic and foreign practices, International scientific and practical conference*, Ivano-Frankivsk, pp. 25-29. (ukr).
5. Kraichuk Yu. (2012), *History of Ivano-Frankivsk in 20th - at the beginning of 21st centuries. For 350th anniversary of Ivan Franko city*, Joint monograph, Ivano-Frankivsk, 333 p. (ukr).
6. Kindratiuk B. (2005), Museum collection - sources of studying the history of bells, in *Museums, collections, people: traditions and prospects of museum business development. Domestic and foreign practices, International scientific and practical conference*, Ivano-Frankivsk, pp. 57-60. (ukr).
7. Kosylo M.Yu., Shutka R.M. (2009), *Travelling through school museums*, Ivano-Frankivsk region, Department of education and science of regional state administration, Ivano-Frankivsk regional state center of tourism and regional ethnography of students, Lileia-NV, Ivano-Frankivsk, 48 p. (ukr).

8. Levytskyi M. (2006), *Prykarpattya Literary Museum - 20 years*, Lileia-NV, Ivano-Frankivsk, 7 p. (ukr).
9. Moroziuk V.K. (2010), *Memorial - 10: names of Prykarpattya area*, Gostynets, Ivano-Frankivsk, 118 p. (ukr).
10. Moroziuk V.K. (2011), *Figures, names of Prykarpattya area*, Prykarpattya literary museum, Prykarpattya history museum of the University named after Vasyl Stephanyk and education in Prykarpattya area, *Typovit*, Ivano-Frankivsk, 90 p. (ukr).
11. Zatulovska O.P. and oth. (2011), *Role and place of museums in increasing touristic attractiveness of regions*, All-Ukrainian scientific and practical conference (Chernivtsi, December 15, 2011), Bukreck, Chernivtsi, 403 p. (ukr).
12. Mykulchak R., Slobodian P., Didenko Ye., Rack T. (2012), *Dictionary-guide of museology terms*, Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, Lviv, 126 p. (ukr).
13. Uhorchak Yu., Gavryliv B. (2007), *Museum of Prykarpattya education: guide*, Prykarpattya national university named after Vasyl Stephanyk, Gorytsvit, Ivano-Frankivsk, 36 p. (ukr).
14. Fedorova L.D. (2013), *From the history of protection of a cultural heritage and museum business in Naddiprianska Ukraine: 1870th-1910th*. Institute of the history of Ukraine of the National Academy of Ukraine, Kyiv, 373 p. (ukr).
15. Shydlovskiy I.V. (2012), *History of museum business and zoological museums of the universities of Ukraine*, Lviv National University named after Ivan Franko, 111 p. (ukr).
16. Yakibchuk M. (2005), History of Ivano-Frankivsk art museum, in *Museums, collections, people: traditions and prospects of museum business development. Domestic and foreign practices*, International scientific and practical conference, Ivano-Frankivsk, pp. 84-85. (ukr).
17. Yakubovskiy V.I. (2012), *Museology*, Moshak M.I., Kamianets-Podilskiy, 351 p. (ukr).

© Демеха Інна

Надійшла до редакції 08.07.2013

УДК: 341.23+355.43(575.1)

ЛЕВИК БОГДАН,

*кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник
Національного університету "Львівська політехніка", м. Львів*

УЗБЕКИСТАН У ПОШУКУ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

У роботі проаналізовано військову політику Узбекистану в пострадянський період. Розглянуто конституційно-законодавче забезпечення процесу формування національних Збройних сил, їх кадрове та військово-технічне забезпечення, стан сучасного озброєння сухопутних та військово-повітряних сил. Наведено приклади військово-політичної співпраці республіки із США, Росією, НАТО, СНД, ОДКБ, ШОС, ГУУАМ.

Ключові слова: Республіка Узбекистан, Конституція, Президент, Збройні сили, Національна гвардія, Ісламський рух Узбекистану, Воєнна доктрина, прикордонні конфлікти.

Постановка проблеми. Після розпаду СРСР Узбекистан, як і решта радянських республік, опинився перед вибором подальшого суспільно-політичного розвитку. Для захисту національних інтересів у регіоні та в міжнародних відносинах новій незалежній державі необхідно було створювати власну систему національної безпеки, основною структурною ланкою якої була військова організація. Збройні сили в цьому питанні відігравали важливу роль. Їх рівень обороноздатності не тільки захищав країну від зовнішніх загроз й агресії, але й забезпечував регіональний рівень визнання в Центральній Азії.

Аналіз досліджень та публікацій. Історію та проблеми нових незалежних держав Центральної Азії (далі ЦА) вивчали в основному російські та центральнoазіатські вчені. Найчастіше серед дослідників зустрічаються політологи. Так, середньoазіатські вчені В. І. Маслов, А. М. Актамалієва, Кім Мін Чул, З. Т. Турдієва присвятили свої дисертаційні роботи співпраці країн ЦА з Російською Федерацією, процесам формування регіональної системи безпеки,

партнерству з НАТО [1]. Російські вчені М. А. Троїцький, О. В. Приходько, А. А. Казанцев, С. М. Юн уважають трансатлантичну присутність у ЦА загрозою геополітичним інтересам Росії [2]. Зарубіжні вчені Л. Лумп, С. Пейруз, Р. Гуань Тянь вважають проблему безпеки глобальною і не розділяють її на складові [3]. Комплексно процес військового будівництва на пострадянському просторі досліджував доктор військових наук В. М. Захаров [4]. У цих роботах фрагментарно розглядалися роль і місце Узбекистану. Серед українських учених тему інтеграції країн ЦА у світове співтовариство досліджував В. В. Гусаков [5]. Історичних науково-теоретичних праць на запропоновану тему немає.

Метою наукової статті є відтворення процесу формування і становлення військової організації Узбекистану в пострадянський період, її роль та місце в регіональній та глобальній системах безпеки.

Виклад основного матеріалу. Республіка Узбекистан (РУ) - країна Центральної Азії, яка знаходиться в центрі регіону. Її сусідами є Казахстан (про-